

Αυστριακός στρατιωτικός χάρτης του 1904 στον οποίο αποτυπώνεται η Λάπρα, του Κ.υ.Κ. Militaergeographisches Institut, φ. Vodena & Salonige Κλίμακα 1:200.000

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΛΑΠΡΑ ΑΞΙΟΥ

Το παρόν άρθρο έχει σκοπό να παρουσιάσει μερικά ιστορικά στοιχεία για το χωριό της Λάπρας, το οποίο αποτέλεσε ένα από τα χωριά του κάμπου της Θεσσαλονίκης στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, όπως καταγράφεται στον κώδικα αρ. 35 του ιεροδικείου Θεσσαλονίκης του έτους 1137 (1724-1725 μ.Χ.), μετατράπηκε σε τσιφλίκι στα μέσα του 19ου αιώνα και εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους του το χειμώνα του 1906 εξαιτίας μιας μεγάλης πλημμύρας του Αξιού ποταμού.

Λεωνίδας Κ. Πλατανιώτης

Ιστορικός – Αρχαιολόγος
Καθηγητής 1ου Γυμνασίου
Χαλάστρας

Η κατάκτηση της Μακεδονίας από τους Τούρκους άρχισε το τελευταίο τέταρτο του 14ου αιώνα και ολοκληρώθηκε το 1430 με την τελευταία άλωση της Θεσσαλονίκης. Η υποταγή της Κεντρικής Μακεδονίας οφείλεται περισσότερο στον Γαζή Εβρενός Μπέη και στους άτακτους πολεμιστές του παρά στα τουρκικά τακτικά στρατεύματα και τις προσπάθειες του Σουλτάνου. Ως την πολιορκία της Θεσσαλονίκης το 1384 δρα μόνος του στη περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας και με τους γαζήδες καταλαμβάνει λεηλατεί και καταστρέφει τα χωριά γύρω από τη

Θεσσαλονίκη.

Κατά την παράδοση ο σουλτάνος Μουράτ Α' παραχώρησε το 1386 με φερμάνι (mulkname) στον Εβρενός Μπέη την έκταση που κατόρθωσε να διανύσει με το άλογο σε μία μέρα. Η μεγαλύτερη απ' αυτές ήταν η περιοχή κοντά στις εκβολές του Αξιού, όπου υπήρχε σημαντικός αριθμός χωριών. Αυτός με τη σειρά του αφιέρωσε τη περιοχή στο Θεό και με ένα vakifname (αφιερωτήριο έγγραφο) καθόρισε τους σχετικούς με την διαχείριση των κτημάτων όρους. Τα χωριά του βακουφίου του Γαζή Εβρενός Μπέη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και των Γιαννιτών απλώνονταν σε μία τεράστια έκταση πάνω από 1.200 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η περιοχή αυτή βρισκόταν ανάμεσα από τους ποταμούς Αλιάκμονα (τουρκικά Karasu) και Αξιό (Vardar) και έφτανε από τα Γιαννιτσα ως το Θερμαϊκό. Κατά τον περιηγητή Félix Beaujour, τα χωριά αυτά ήταν 96. Στα χωριά αυτά ανήκε και η Λάπρα στο οποίο κατοικούσαν ως επί το πλείστον χριστιανοί, αποτέλεσε βακουφικό χωριό κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, ενώ εμφανίζεται αραιοκατοικημένο κατά το μεγαλύτερο διάστημα του 19ου αιώνα. Το 1488-1489 (894) οι ραγιάδες των βακουφίων του Γαζή Εβρενός πλήρωναν κεφαλικό φόρο (cizye) για 199 φορολογικές μονάδες (hane). Η Λάπρα κατά τον 17ο και 18ο ανήκε διοικητικά στον Ναχιγιέ (δήμος) του Μεγάλου Βαρδαρίου του

καζά της Θεσσαλονίκης (μία διοικητική περιοχή κάτω από έναν καδή). Πληροφορίες για την θέση της Λάπρας στο Οθωμανικό φορολογικό σύστημα μας παρέχει ο κώδικας αρ. 35 του ιεροδικείου Θεσσαλονίκης του έτους 1137 (1724-1725) που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι αυτή την εποχή οι κάτοικοι της Λάπρας πληρώνουν 1110 άσπρα ως φόρο για μισθούς των λεγόμενων Sekban, ενός σώματος μισθοφόρων στρατιωτών που συντηρούν οι τοπικοί διοικητές. Στις ειρηνικές περιόδους οι μισθοί των Sekban είναι φυσικό να πληρώνονται από τους ραγιάδες (re'ayā) κατοίκους της Λάπρας γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα στρέφονταν στη ληστεία και σε στάσεις.

Με τα άμεσα μηνιαία έξοδα των χωριών της περιοχής για διάφορες επισκευές (την επιδιόρθωση της γέφυρας του Αλιάκμονα) σχετίζεται και ο χρηματικός φόρος που καταβλήθηκε από τη Λάπρα το έτος 1137 (1724).

Η Λάπρα επίσης πλήρωνε χρηματικό φόρο 1800 άσπρα ως ειρηνική συνδρομή, η οποία κατ' αντιστοιχία με την πολεμική συνδρομή επιβάλλεται για να καλυφθούν τα έξοδα των διοικητών σε περίοδο ειρήνης μια και σε αντίθετη περίπτωση θα αναγκάζονταν να διώξουν ένα μεγάλο μέρος των sekban που ήταν στις υπηρεσίες του. Από τα μέσα του 19ου αιώνα η Λάπρα μετατρέπεται σε τσιφλίκι ενώ ο πληθυσμός της άρχισε να μειώνεται. Οι περιηγητές που περνούν τον 18ο αιώνα από την πεδιάδα της Θεσσαλονίκης, την βλέπουν αραιοκατοικημένη. Ο Paul Lucas που περνάει από αυτή το 1714 βλέπει ότι οι κάτοικοι απέφυγαν να καλλιεργούν τη γη.

Οι λόγοι της μείωσης του πληθυσμού της είναι πολλοί: οι έκτακτοι φόροι που από τα τέλη του 17ου αιώνα γίνονται περισσότεροι και επιβάλλονται πιο τακτικά, η απληστία των φοροεισπρακτόρων που εισέπρατταν από τους χωρικούς περισσότερα από τα νόμιμα, οι καταπιέσεις των χωρικών (σε καταλόγους εξισλαμισμών του 1752 καταγράφονται τα χωριά Κουλουπάντσα «ο εκ χωρίου Κουλουπάντσα Μανώλης, υιός Κάμψη... σχηματίσας ιδέαν περί θρησκείας και αποδεχθείς τον ισλαμισμόν, ονομάσθη Αλή» ενώ από την Λάπρα υπάρχει η εξής καταγραφή «Ο εκ του χωρίου Λάπρας αγένειος νεανίας Χρήστος Ιωάννου, αποδεχθείς τον ισλαμισμόν, ονομάσθη Χασάν. Επίσης το 1901 αναφέρεται ότι «η εκ Λάπρας

Βαρδαρίου Βουλγαρίς Βελίκω, θυγάτηρ Γεωργίου ονομασθείσα αιτήσκει της Αϊσε») από τα άτακτα τουρκικά στρατεύματα που είχαν γεμίσει τον τόπο, η αδυναμία των χωρικών να πληρώνουν τους φόρους και οι λεηλασίες των χωριών και οι σφαγές των χωρικών από τα ληστρικά στρώματα που περνούσαν από εκεί. Οι λόγοι αυτοί ανάγκαζαν τους χριστιανούς να καταφεύγουν στις πόλεις για ασφάλεια. Ένας άλλος λόγος για την μείωση του πληθυσμού ήταν η μεγάλη θνησιμότητα από τις επιδημίες της πανούκλας που ήταν πολύ συχνές και της ελονοσίας που θέριζε τους κατοίκους του κάμπου. Εξάλλου οι μεγάλοι ποταμοί του Αλιάκμονα και του Αξιού άλλαζαν συχνά κατεύθυνση πλημμυρίζοντας και καταστρέφοντας μεγάλες εκτάσεις γης. Οι κάτοικοι της Λάπρας μη μπορώντας να πληρώσουν τους υπέρογκους φόρους είτε έφευγαν από το χωριό τους, είτε πουλούσαν τα χωράφια τους όλοι μαζί είτε το κράτος τα εκχωρούσε σε ένα ή περισσότερους πλούσιους γαιοκτήμονες.

Γι' αυτό το λόγο η Λάπρα καταγράφεται στα Οθωμανικά έγγραφα μαζί με το όνομα του ιδιοκτήτη του τσιφλικιού ως Lapra Ahmed Aga και Lapra Ali Efendi. Χωρίς να προστατεύεται με ιδιαίτερα προνόμια ως βακουφικό χωριό του Γαζή Εβρενός Μπέη, η Λάπρα μετατρέπεται σε τσιφλίκι στα μέσα του 19ου αιώνα όπως φαίνεται από την καταγραφή των σπιτιών των χωριών του καζά Θεσσαλονίκη κατά το 1861-1862.

Η Λάπρα τοπογραφικά βρισκόταν βορειανατολικά της σημερινής Χαλάστρας. Πρώτος ο Γάλλος περιηγητής Francois Pougeville επιχειρεί να δώσει μια ετυμολογική ερμηνεία για τη Λάπρα αναφέροντας χαρακτηριστικά: «Το χωριό Λάπρα μάλλον πήρε την ονομασία του από την αλβανική λέξη, λεόπρε, που σημαίνει έναν τόπο με πολλούς λαγούς. Κοντά σε αυτό το χωριό βρίσκεται το Νταουντμπάλ». Μία περίπτωση παραφθοράς, αποτελεί η αναφορά του περιηγητή Emile Isabert που το 1878 εξέδωσε τα «Οδοιπορικά» ο οποίος αναφέρει τη Λάπρα ως Λάτρα στο παρακάτω απόσπασμα: «Η χερσαία οδός, την οποία σε αυτό το σημείο της αφήγησής μας θα περιγράψουμε μόνο για τους οδοιπόρους, που επιδιώκουν να επισκεφθούν αυτά τα ιστορικά μέρη και να σπουδάσουν την αρχαία γεωγραφία, ξεκινά από τη Θεσσαλονίκη από την πόρτα του Βαρδαρίου και κατευθύνεται προς τα δυτικά παραπλεύρως της παραλίας.